HUMAN CAPITAL – A CENTRAL CONCEPT FOR SOCIAL DEVELOPMENT, CONTEXTUALIZED TO THE PROCESS OF GLOBALIZATION

Gabriela-Violeta IORDĂCHIȚĂ
"Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: In this paper we make a theoretical analysis of the concept of human capital considering new social changes due to globalization process. A strong human capital is essential for the social development of a community, but mostly in former socialist countries this is the first sacrificed on the altar of political and economic reforms. Human capital development is essential to increase the quality of life of a community.

Keywords: human capital, globalization, education, health, community.

Dezvoltarea socială se construiește în mod vădit cu oameni, iar de educația, abilitățile, calitatea caracterială, raportarea valorică, capacitatea decizională și starea de sănătate a acestora depinde în mod esențial însuși ritmul și sensul în care se produce această dezvoltare, fie că ne referim la o comunitate mică sau una extinsă, o națiune, o construcție politică precum Uniunea Europeană sau umanitatea în ansamblul diversității ei. Ca orice alt proces social, dezvoltarea poate avea și revers sub forma subdezvoltării, sărăciei, regresului, al crizei economice, sociale, politice, diplomatice, militare etc., situații care îi afectează în mod evident sensul pozitiv de evoluție, aducător al bunăstării și prosperității, urmare a implementării unor programe, planuri și strategii coerente.

Adesea politicienii pun în prim plan reformele cu orice preț și prea adesea interesele proprii, factorul uman, cetățenii, devenind în viziunea lor acel bun de sacrificat pe altarul nobilei zeități a dezvoltării și salvarea în fața crizelor de tot felul, uitând că însăși dezvoltarea este în conexiune directă cu capitalul uman.

Nu putem avea dezvoltare reală și durabilă fără un capital uman puternic. O națiune cu o sănătate șubredă a cetățenilor ei, cu un sistem de educație în mică măsură valorizat, în care se investește minimal și, mai mult chiar, care formează oameni cu abilități practice puține, ajungând în acest fel să facă față cu greu realităților unei pieți a muncii cu un nivel ridicat de competitivitate din cauza rarefierii locurilor de muncă ca rezultat al unui ciclu de slabă evoluție, o astfel de societate, după cum spuneam, are șansa unei dezvoltări și a unei acumulări de prosperitate într-un ritm scăzut. *Mutatis mutandis* cu o situație asemănătoare, dar în grade diferite, s-au confruntat și încă se mai confruntă unele dintre țările fostului bloc socialist, aflate în chinuitoare procese de tranziție de la economiile centralizate spre altceva, nu se știe totdeauna ce[1], dar care se dorește a deveni economii capitaliste. România, din nefericire, nu face parte dintre excepții[2]. Considerăm că nu este necesar să intrăm aici în

[1] Amintim aici cuvintele antropologului american, Katherine Verdery: "După părerea mea, a presupune că suntem martorii unei tranziții de la socialism la capitalism, democrație sau economie de piață, este greșit. […] Dezvoltarea unor sisteme politice mai aproape de regimurile autoritare corporatiste decât de democrațiile liberale este o altă posibilitate, în mai multe țări (România, de exemplu), în timp ce dictaturile militare nu ar trebui excluse în cazul altora (poate Rusia). Când folosesc cuvântul «tranziție» îl pun în ghilimele pentru a lua în derâdere naivitatea unei atât de la modă tranzitologii."(Verdery, K., 2003, *Socialismul ce a fost și ce urmează*, ed. Institutul European, Iași, p. 28).

[2] "Nivelul de trai al populației a scăzut continuu, cu mici oscilații, pe toată durata tranziției postcomuniste. […] Tranziția care urmează va trebui să considere prosperitatea populației una dintre țintele sale principale. Noul deceniu de tranziție are déjà primele semne că, la nivelul clasei politice, acest obiectiv inedit începe să-și facă loc." (Pasti, V., 2006, *Noul capitalism românesc,* ed. Polirom, Iași, p. 97).

BDD-A21969 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:57 UTC)

polemici legate de procesul de schimbări care se derulează chiar sub ochii noştri, denumit frecvent în literatura de specialitate sau în discursurile politicienilor de după 1989, cu fiind tranziție către o societate capitalistă pe care ar traversa-o, ca pe o Golgota, țările postcomuniste, ci ne vom limita la o discuție privind importanța capitalului uman în dezvoltarea socială, contextualizat unui alt proces mai larg, cu rădăcini adânci[3] în istoria umanității, globalizarea. Acest proces datorită *tehnologiei, economiei şi politicii*[4] a atins în secolul XXI o dinamică galopantă, imposibil de a nu fi remarcată.

Poate tocmai ca urmare a globalizării și a dezvoltării tehnologiilor, în special a celor comunicaționale, în ultimii ani a avut loc la nivel internațional o schimbare majoră în privința paradigmei dezvoltării sociale, *revoluția administrației*[5], în cadrul căreia un rol major îi este rezervat descentralizării ca nou mod de administrare. Prin descentralizare se face trecerea de la administrarea propriu-zisă a legislației de către instituții, la o administrare în urma identificării problemelor sociale ale comunității şi dezvoltarea unor programe specifice de soluționare a lor. În acest fel, se deschide oportunitatea participării comunităților locale în cadrul procesului decizional de administrare a fondurilor. Acest fapt are o importanță majoră în privința puterii pe care o poate exercita în prezent individul, împreună cu comunitatea din care face parte.

În acest loc vom face o scurtă oprire de la discuția asupra conceptelor enunțate pentru a pune câteva întrebări, în opinia noastră esențiale: într-o societate cu un capital uman într-o anumită măsură afectat de restructurare economică, sărăcie, corupție, care va mai fi capacitatea oamenilor de a înțelege, a procesa, a se adapta, de a avea capacitate fizică pentru a face față problematicilor implicate de mediul social tot mai complex în care își desfășoară viața și pentru a produce venituri din propria muncă?; poate fi considerat factorul politic responsabil de subdezvoltarea comunităților sau ordinea socială care configurează o societate e cea care influențează dezvoltarea?; este adevărată premisa că procesul de globalizare face ca zonele dezvoltate din punct de vedere economic să devină şi mai dezvoltate, iar cele neangrenate eficient în sistemul economiei globale să devină sărace?; cum se corelează capitalul uman cu cel instituțional și social, sunt ele cumva independente?[6]

Întrebările enunțate mai sus necesită nu doar răspunsuri, ci mai întâi de toate o analiză aprofundată a modului în care este alcătuită societatea prezentă, considerată a fi una aparținând modernității reflexive[7]. În acest sens, sociologia ca știință reflexivă, împreună cu aparatul ei metodologic, ne permite prin studierea unor grupuri şi instituții reprezentative să analizăm problematici de interes social care să ne ajute la o mai bună înțelegere a societății în care trăim și totodată la găsirea unor soluții în vederea îmbunătățirii calității vieții oamenilor.

Definirea şi măsurarea capitalului uman

Capitalul uman este un concept care a început să-şi facă loc în economie începând cu anii '50 ai secolului XX, în cadrul Universității din Chicago, sub impactul lucrărilor lui

[3] "Se poate spune că globalizarea este un proces care durează de secole. Primii Homo Sapiens erau nomazi, călătorind dintr-un loc în altul; triburile de indieni au călătorit cu multe secole în urmă din Mongolia spre America de Nord. Roma antică stabilise legături comerciale cu negustorii asiatici care se strângeau la o dată fixă în marea insulă Ceylon, în aşteptarea marii flote romane care venea dintr-un port de la Marea Roşie; marile descoperiri geografice din Evul Mediu au fost rezultatul unor călătorii continentale. Prin urmare, «fluxurile» umane, de produse și simboluri există de foarte mult timp." (Bari, I., 2001, *Globalizare şi probleme globale*, ed. Economică, Bucureşti, p. 17).

[4] *Ibidem*, p. 19.

[5] Zamfir, C.; Stănescu, S. (coord.), 2007, *Enciclopedia dezvoltării sociale*, ed. Polirom, Iași, p. 175.

[6] Această ultimă întrebare a fost pusă în lucrarea: Vlăsceanu, L., 2007, *Sociologie și modernitate. Tranziții spre modernitatea reflexivă*, Polirom, Iași, p. 64.

[7] "Astfel, modernitatea reflexivă este acea modernitate care se ia pe sine ca obiect al construcției […]." Vlăsceanu, L., *op. cit.*, p. 31.

BDD-A21969 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:57 UTC)

Theodore Schultz, în acel moment și președinte al Asociației Americane de Economie, alături de Jacob Mincer și Gary Becker, care au inițiat *teoria modernă a capitalului uman.*[8] În cadrul acestei teorii, autorii ei tratează cheltuielile educaționale și de asigurare a sănătății ca fiind investiții care au drept rezultat mărirea productivității muncii și, implicit, conduc la creștere economică.

Ideea celor de la Universitatea din Chicago de a considera ființa umană drept capital, nu este însă nouă. Spre exemplu, Adam Smith în lucrarea *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*[9] (1776) a menționat ca fiind capital *abilităţile şi cunoştinţele „folositoare" ale fiinţei umane, privită ca o maşină având asociate atât costuri, cât şi capacitatea de a produce, în schimb, venituri care să genereze beneficii în procesul economic*[10], crescând în acest fel calitatea propriei vieți, dar și a celorlalți.

După definirea dată de sociologul Bogdan Voicu, capitalul uman *desemnează acele calități intrinsece individului, pe care acesta le poartă cu el întotdeauna, ce sunt valide în orice fel de mediu social și pe care deținătorul lor le poate utiliza pentru a obține beneficii de tip material, astfel încât să se descurce în mediul respectiv*[11].

Conceptul de capital uman poate fi ilustrat prin intermediul unor indicatori specifici care intră în componența sa, cu ajutorul schemei de mai jos:

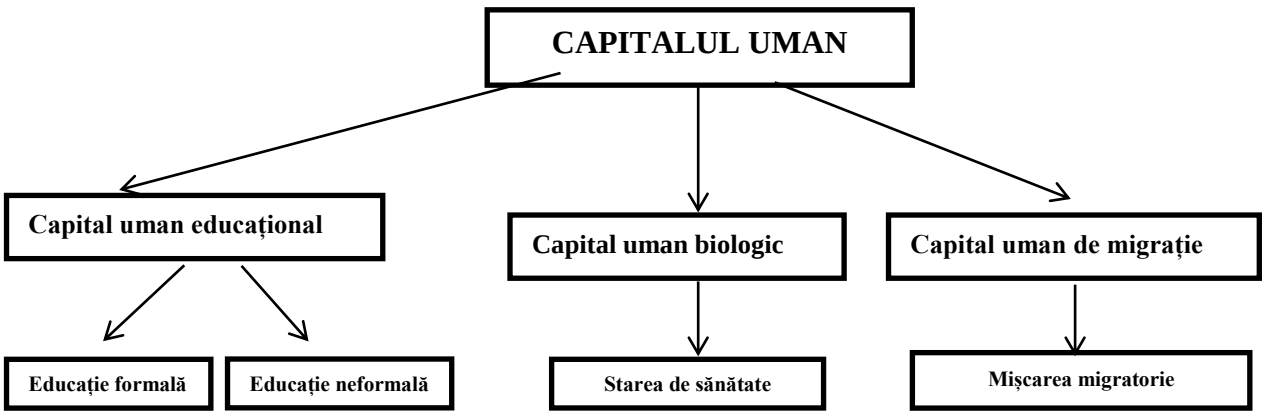

Figura 1. Conceptul de capital uman-operaționalizare

În componența capitalului uman se regăsește capitalul uman educațional, sub ambele sale forme: educația formală și educația neformală. Dacă în privința educației formale și a abilităților obținute într-un cadru instituționalizat, (nivel de studii, competențe la nivel cognitiv, școli absolvite, diplome obținute, ponderea populației cu studii superioare etc.), există numeroase posibilități de măsurare și comparare[12], nu același lucru se întâmplă în cazul educației neformale care este mai greu de cuantificat. Ea e reprezentată de cunoștințe și abilități dobândite pe parcursul vieții profesionale, obținute prin efort propriu sau datorate unor experți și care au un impact direct asupra posibilităților de acumulare a unor venituri.

[8] Voicu, B. în *Calitatea Vieții Revistă de politici sociale*, 2004, XV, nr. 1–2, București, p. 138.
[9] *O anchetă privind natura și cauzele avuției națiunilor* [trad. n.], lucrare faimoasă a acestui autor cunoscută sub denumirea scurtă de *Avuția Națiunilor.*
[10] Apud Voicu, B, *op. cit*, p. 138.
[11] Zamfir, C.; Stănescu, S. (coord.), *op. cit.*, p. 97.
[12] Amintim aici anchetele PISA, PIRLS, TIMSS, rapoarte și baze de date privind educația formală ale OECD, UNESCO, EUROSTAT, Banca Mondială.

BDD-A21969 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:57 UTC)

Astfel de informații și influența lor asupra conceptului de capital uman ar putea fi obținute prin intermediul unor cercetări calitative, fapt pe care ne propunem în subsidiar să-l realizăm prin intermediul cercetării noastre.

O estimare a capitalului uman biologic, a stării de sănătate a unei națiuni sau al unui anumit areal geopolitic, se realizează la nivel internațional prin urmărirea indicatorilor legați de speranța de viață la naștere, mortalitatea pe grupe de vârstă și incidența anumitor boli care sunt asociate cu sărăcia, cum ar fi, spre exemplu, tuberculoza. Există cercetări care indică o corelație pozitivă între gradul de dezvoltare al unei societăți, nivelul ridicat de educație și sănătatea cetățenilor acesteia. [13]

În ceea ce privește capitalul uman de migrație se consideră că cei care migrează o fac dinspre zonele sărace spre zonele mai dezvoltate, fiind în același timp deținătorii unui capital uman mai ridicat decât media populației din care pleacă, prin aceasta contribuind la dezvoltarea zonelor de imigrație și la subdezvoltarea celor pe care le părăsesc, lipsind aceste zone de capitalul uman deținut de ei, atunci când numărul acestora devine statistic semnificativ.

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/133675 "Inovare și dezvoltare în structurarea și reprezentarea cunoașterii prin burse doctorale și postdoctorale (IDSRC-doc postdoc)", cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

BIBLIOGRAFIE

Bari, Ioan, *Globalizare şi probleme globale*, ed. Economică, Bucureşti, 2001.

Malița, Mircea, *Zece mii de culturi, o singură civilizație. Spre geomodernitatea secolului XXI*, ed. Nemira, Bucureşti, 1998.

Pasti, Vladimir, *Noul capitalism românesc*, ed. Polirom, Iași, 2006.

Verdery, Katherine, *Socialismul ce a fost și ce urmează*, ed. Institutul European, Iași, 2003.

Vlăsceanu, Lazăr, *Sociologie și modernitate. Tranziții spre modernitatea reflexivă*, Polirom, Iași, 2007.

Zamfir, Cătălin; Stănescu, Simona, (coord.), *Enciclopedia dezvoltării sociale*, ed. Polirom, Iași, 2007.

****Calitatea Vieții Revistă de politici sociale*, 2004, XV, nr. 1–2, p. 137–157, Bucureşti.

www.biography.com/people/adam-smith-9486480 (15.01.2014, h 18.47)

[13] "Societăţile mai bogate sunt mai educate şi au cetăţeni mai sănătoşi, societăţile mai bine educate sunt mai înstărite şi prezintă o stare de sănătate mai bună." Voicu, B, *op. cit.*, p. 152.

BDD-A21969 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:53:57 UTC)